

in den terecht gewraakten beeldenstorm bewijst dan ook niets tegen de liefde, die den Calvinist voor het schoon bezielen kan. Vandalisme van ruwe klanten, die alle eeuw en in elk land in stukslaan lust hadden, moge eronder hebben geloopt; motief was alleen een ijverend opkomen tegen wat in de Plastiek als misbruik wierd afgekeurd.⁸⁰⁾

Een vijfde onmiskenbare trek in ons Calvinisme is, dat het schier allerwege huislijken zin heeft gekweekt. Zijn belijdenis van het algemeene priesterschap der geloovigen sprak hierin. Van priesterlijke inmenging losgemaakt, wierd het leven uit de kathedraal naar ieders woning teruggetrokken, en in die woning naar het centrum van het eigen hart. Het leven was niet buiten, maar binnen. Niet voor het oog der menschen, maar voor God. Gods oordeel in de conscientie woog zwaarder dan het oordeel der publieke opinie. Er volgde decentralisatie, en na afloop van de bange worsteling met Spanje, vond elk huisvader zich vrij en gelukkig in zijn eigen huislijken kring terug. En toen nu, als vrucht van die worsteling, de welvaart toenam, zonderlinge veerkracht in elk bedrijf voer, en in tegenstelling met den onrustigen oorlogstoestand, waaruit men kwam, kalme vrede elk Nederlander gezellig, gelukkig en tevreden stemde, ontwaakte er in het Nederlandsche hart zulk een sympathie voor den huishaard en zulk een welgevalligheid aan zijn polders en beemden, dat men er met het sympathetisch oog steeds rijker schoon in ontdekte, er poëzie van het hart op droop, en zoo het aanzijn gaf aan die origineele school van het Hollandsch burgerleven, met zijn huislijke en landelijke tafereelen, die nog onlangs, ook in haar repristinatie, ons te München lauweren schonk⁸¹⁾. Zelfs de Jan Steentjes zonder ik daarvan niet uit. Ons zelfgenoegzaam burgerleven had ook zijn drastische zijde, en ook bij dit drastische kon de geest niet rusten, eer het in de tentoonstelling zijner zelfverlaging geoordeeld lag⁸²⁾.

Minder gunstig voor de ontwikkeling der kunst was ongetwijfeld een zesde trek, die niet verzwegen mag. Het Calvinisme is puriteinsch. Het verbood spel, dans en komediebezoek, en had weinig sympathie voor het naakte beeld. Zedelijke motieven golden hier. Datzelfde Calvinisme, dat door zijn eeuwige verkiezing alle verdienste aan het goede werk ontzei, verloor zich zoo weinig in lijdelijk ethisch indifferentisme, dat geen richting sterker dan juist de Calvinistische op eerbaarheid en ingetogenheid drong. De gedachte, dat het naakte beeld